

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE EV ZİYARETLERİ: EV ZİYARETİ GÖZLEM FORMLARINA DAYALI BİR İNCELEME*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Sebahat AYDOS¹, Taşkın TAŞTEPE²

* Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1 Öğr. Gör. Uzm., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye,
E-posta: sebahatcalis@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4587-3353.

2 Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, Türkiye,
E-posta: taskintastepe@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2603-4041.

Geliş Tarihi: 28.12.2018 Kabul Tarihi: 16.09.2019

Öz: Bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri ev ziyaretlerine ilişkin doldurdıkları ev ziyareti gözlem formlarının ev ziyaretlerinin amacı bağlamında incelenmesi için yapılmıştır. Yapılan bu çalışma betimsel tarama modelinde nitel bir çalışmadır. Çalışmanın verileri, 2017-2018 eğitim öğretim yılı birinci yarıyılında Ankara ili Etimesgut İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi bir anaokulunda görev yapan altı okul öncesi öğretmenin doldurduğu gözlem formlarından elde edilmiştir. Öğretmenler tarafından gerçekleştirilen toplam 78 ev ziyareti ilişkili "ev ziyareti gözlem formu" doküman analizine tabi tutulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi – OBADER" (MEB, 2013) dikkate alınarak incelenen çalışmanın sonucunda; öğretmenlerin öznel yargılarının ön planda olduğu, değerlendirilen formlar ile OBADER tarafından belirtilen içeriğin farklılaştığı, gözlemlerin genel olarak yapılandırıldığı, öğretmenlerin ev ziyaretinde nitelikten çok niceliksel bulgu ve verilere önem verdiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ev ziyareti, aile katılımı, okul öncesi eğitim

HOME VISITS IN EARLY CHILDHOOD: AN INVESTIGATION BASED ON HOME VISIT OBSERVATION FORMS

Abstract:

This study aims to investigate the home visit observation forms that were filled by early childhood educators within the context of purpose of home visits. The study is a qualitative study in descriptive survey model. Data was obtained from the home visit observation forms that were filled out by 6 early childhood educators working in a public preschool within the body of Etimesgut District National Education Directorate of Ankara during the first semester of 2017-2018 academic year. "Home visit observation forms" regarding 78 home visits performed by educators were subjected to the content analysis. According to the results of the study, based on the "Family Support Training Guide Integrated with Preschool Education Program" prepared by Ministry of National Education Directorate General for Primary Education (MEB, 2013), teachers' subjective judgments are in the forefront, content of analyzed forms and content specified by Family Support Training Guide Integrated with Preschool Education Program become different from each other, observations are structured in general, teachers pay attention quantitative findings and data instead of qualitative ones in their visits.

Keywords: Home visit, family involvement, pre-school education

Giriş

Çocuğun yaşamındaki ilk sosyal ortamı olan ve süreç içerisinde çocuğun öğrenme deneyimlerinde önemli bir rol üstlenen aile (Çamlıbel Çakmak, 2010), nitelikli okul öncesi eğitim programının bileşenlerinden birini oluşturmaktadır (Kandır vd., 2010). Okul öncesi eğitimden yararlanan çocukların okulda edindikleri kazanımların anne babalar tarafından evde de destekleniyor olması, çocuğun gelişiminin ve eğitiminin üst seviyelere çıkmasına imkân tanıyacaktır. Ailelerin böylesi bir eğitime katılımları, okul ve ev arasındaki işbirliğini desteklemek adına atılacak olumlu adımların başında gelmektedir.

Okul öncesi eğitimde, öğretmenlerin çocuğa sunacağı desteğin niteliği, okul sınırları içerisinde yetersiz kalabilir. Özellikle çocuğun gelişiminin farklı yönleriyle değerlendirilmesi, desteklenmesi ve bu desteğin aile tarafından da sürdürülmesi noktasında, öğretmenin çocuğu doğal ortamı olan evde de gözlemlemesi gerekir. Bunun için en etkili yöntem ev ziyaretleridir.

Aile katılımı çalışmaları içinde önemli bir yere sahip olan ev ziyaretleri (MEB, 2013); çocuk ve ailesi hakkında bilgi edinmeyi, aile içi ilişkilerin niteliğini görmeyi sağlamaktadır (Allen ve Tracy, 2004; Temel vd., 2013; Wasik ve Bryant, 2001). Dolayısıyla eğitimin önemli paydaşları öğretmen ile ailenin ev ziyaretlerine ilişkin sergileyecekleri olumlu tutum, çocuğun gelişim temelli eğitimine de yansiyacaktır. Farklı araştırmalarda da okul öncesi eğitim programında yer alan ev ziyaretlerinin çocuk, aile ve öğretmen açısından önemi ortaya konmuştur. Meyer ve Mann (2006), ev ziyaretlerinin yararlarının öğretmen görüşlerine göre inceledikleri araştırmalarında; okul ve ev işbirliğinin güçlendiği, çocuk ve aile ile daha olumlu ilişkilerin kurulduğu, aile ile daha güçlü bir iletişimin sağlandığı, çocuğu ve çocuğun ev ortamının okul başarısına etkisini daha iyi anlamaya yaradığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yıldız (2012) tarafından yapılan araştırmada, ev ziyaretleri sayesinde; öğretmenlerin çocuk ve aile hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları, çocukların olumlu davranışlar sergilediği, öğretmen-aile ilişkisinin güçlendiği, ailenin çocuklarını daha iyi tanıdığı, aile-çocuk etkileşimini desteklediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ev ziyaretlerine ilişkin öğretmen ve anne-baba görüşlerinin incelendiği bir başka araştırmada da; çocuğun gelişimini desteklediği, aile ve öğretmenin birbirlerini tanımalarına fırsat verdiği, okul-aile işbirliğini geliştirdiği, öğretmen-veli-çocuk arasındaki iletişimi ve samimiyeti artırdığı şeklinde benzer sonuçlar elde edilmiştir (Erkan vd., 2015). Öncül (2011), öğretmenlerin yapmış olduğu ev ziyaretlerinin aile üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında ise sonuç olarak, ev ziyaretlerinin çocuğa, aileye ve öğretmene katkı sağladığı belirlenmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öğretmenleri tarafından ev ortamlarının gözlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü çocuğa ilişkin bütüncül bir yargı oluşturabilmek adına çocuğun yaşadığı ortamın koşullarının biliniyor olması çocuğa sunulacak olan eğitimin ve fırsatların niteliğini etkileyebilir. Aynı zamanda ev ziyaretleri, aile-okul ilişkisini artırarak çocuğun yüksek yararının korunmasını destekleyebilir. Bu bakış açısıyla çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri ev ziyaretlerine ilişkin doldurdıkları ev ziyareti gözlem formlarının ev ziyaretlerinin amacı bağlamında incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada ev ziyaretlerinin önemi, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi – OBADER" (MEB, 2013) dikkate alınarak, çocukların gelişimsel ihtiyaçları ve ailelerin çocuk merkezli danışmanlık ihtiyaçları doğrultusunda farklı bir perspektiften ele alınmıştır.

Yöntem

Yapılan bu çalışma betimsel tarama modelinde nitel bir çalışmadır. Betimsel tarama modelinde düzenlenen bu çalışmanın deseni ise doküman incelemesidir. Çalışmanın nitel boyutunun türü ise temel yorumlayıcı araştırmadır. Temel yorumlayıcı araştırmalarda her nitel araştırmada olduğu gibi, insanların dünyayı nasıl anlamlandırdıkları üzerine çalışılır; temel yorumlayıcı araştırmaların da öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2013).

Çalışmanın veri seti, 2017-2018 eğitim öğretim yılı birinci yarıyılında Ankara ili Etimesgut İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi bir anaokulunda görev yapan ve ev ziyareti gerçekleştiren altı okul öncesi öğretmeninin, ev ziyaretlerine ilişkin doldurdukları ev ziyareti gözlem formlarından oluşmaktadır. Öğretmenler tarafından gerçekleştirilen toplam 78 ev ziyareti ilişkin "ev ziyareti gözlem formu" doküman analizine tabi tutulmuştur.

Çalışmanın Geçerlik ve Güvenirliği: Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik özellikleri; inandırılabilirlik, aktarılabilirlik, onaylanabilirlik ve sağlamlık olmak üzere dört ayrı şekilde değerlendirilmektedir (Linkoln ve Guba, 1985). Çalışmanın inandırılabilirliğinin sağlanması için, akran bilgilendirmesi yönteminden faydalanılmıştır. Akran bilgilendirmesinde araştırmacılar, alandan diğer kişilere danışarak çalışmaya ilişkin sürece başlamadan önce fikir alışverişinde bulunmuştur. Aktarılabilirlik için, rapor içerisinde ayrıntılı betimlemelere yer verilmiştir. Onaylanabilirliğin sağlanması için ise araştırmacının yorumlama kısmında doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Ankara ili Etimesgut İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı resmi bir anaokulunda, öğretmenler tarafından aile katılım çalışması olarak ev ziyaretlerinin gerçekleştirildiği belirlenmiş, bu kapsamda okul yönetimi ile görüşülerek çalışmanın kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmış ve böyle bir çalışmaya katkıda bulunmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Okul yönetimi, gerekli izinler alınarak çalışmanın yapılabileceğini belirtmiştir. Çalışmanın gerçekleştirilmesi noktasında, Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan etik kurul onayı (27/11/2017-80466 tarih ve sayılı karar) ve çalışmanın yapılacağı Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli kurum izni (07/12/2017-20991547 tarih ve sayılı karar) alınmıştır. Daha sonra ev ziyareti gerçekleştirdiği belirlenen öğretmenlere gerekli bilgilendirmeler yapılarak, gönüllülük ilkesine göre öğretmenler çalışmaya davet edilmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin 2017-2018 eğitim öğretim yılı birinci yarıyılında gerçekleştirdikleri ev ziyaretlerine ilişkin doldurdukları X anaokulu ev ziyareti gözlem formları kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Verilerin analizi kısmında, öğretmenlerden doğrudan alınan formlar öncelikle araştırmacılar tarafından tek tek okunmuştur. Sonrasında bilgisayar ortamına aktarılan bilgiler, form içeriğindeki başlıklar dâhilinde sınıflandırılıp değerlendirmeye alınmıştır. Her başlık öncelikle kendi içerisinde ilk döngü kodlamaya tabi tutulmuştur. İlk döngü kodlamada ön kodlar oluşturulmuştur. İkinci döngü kodlamada ise veri içeriğinin öz niteliklerine göre kodlamalara yer verilmiştir. Sonrasında örüntüler oluşturularak benzerlik ve farklılıklar şeklinde değerlendirmeye alınmıştır. Verilerin ilk kısmında yer alan bilgiler birincil kod olarak kalmış nicel söylemlerle bulgulara aktarılmıştır. İkinci kısımda ise form içeriğinde yer alan başlıklar kapsamında X anaokulu

ev ziyareti gözlem formlarının içerik değerlendirmeleri yapılmış ve üç tema oluşturulmuştur. Bu temalar, “Ev Ziyaretlerinin Gerçekleştirilememe Nedenleri”, “OBADER Ev Ziyareti Gözlem Formu ile X Anaokulu Ev Ziyareti Gözlem Formunun Karşılaştırılması”, “X Anaokulu Ev Ziyareti Gözlem Formlarının İçerik Değerlendirmesi” şeklindedir. Bu üç tema özelinde benzerlikler ve farklılaşmalara göre örüntüler belirlenmiş ve kategorileştirilip yorumlanmıştır. Temalar her ne kadar ayrı ayrı değerlendirmeye alınmış olsa da çalışmanın büyük bir kısmında her bir formun üç tema içeriğindeki bulguların birlikte yorumlanması gerekmiştir. Veriler raporlaştırılırken bu üç tema içeriğinde birbirlerine atıflarda bulunulmuştur. Ayrıca bulgular rapora aktarılırken, altı okul öncesi öğretmeni A ile F arasında kodlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, üç tema halinde sunulmuştur.

1. Ev Ziyaretlerinin Gerçekleştirilememe Nedenleri

Değerlendirmeye alınan X anaokulu ev ziyareti gözlem formları bulgularına bakıldığında; altı okul öncesi sınıfın değerlendirmeye alındığı, bu altı sınıfta toplam 97 çocuğun olduğu, 97 çocuktan 78’inin (%80,4) evine ziyaret gerçekleştirildiği, 19’unun (%19,6) evine ziyaret gerçekleştirilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ev ziyareti gerçekleştirilemeyen çocukların ziyaret gerçekleştirilememe nedenleri genel olarak; aileden kaynaklı nedenler, öğretmenden kaynaklı nedenler ve çocuktan kaynaklı nedenler olarak kategorize edilmiştir. Aileden kaynaklı nedenlere bakıldığında, bu nedenlerin başında başta anne olmak üzere annenin/babanın iş durumu gelmektedir. Bunun yanı sıra ailenin uygun olmaması/ziyareti reddetmesi, öğretmenle ortak bir zaman ayarlanamaması ve ailenin yaşadığı travma, ev ziyaretlerinin gerçekleştirilememesinde aileden kaynaklı nedenler arasında yer almaktadır. Öğretmenden kaynaklı nedenlere bakıldığında, ailelere ilişkin nedenlerle ortak olan nedenler arasında yer alan karşılıklı zaman bulunamaması başta gelmektedir. Bunun yanı sıra çocuğun velisi ile okul ortamında görüşülmüş olması, öğretmenin ev ortamında yapılması planlanan değişikliği bekliyor olması da ziyaretlerin gerçekleştirilememe nedenleri arasındadır. Üçüncü olarak çocuktan kaynaklı nedenleri ise çocuğun okula yeni kayıt olması durumu oluşturmaktadır.

Ev ziyaretlerinin gerçekleştirilememesine ilişkin bir yoruma varılmak istendiğinde, bu ziyaretlere yönelik aile ve öğretmen farkındalığı ve isteğinin önemli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gerçekleştirilememe nedenlerine bakıldığında annenin çalışıyor olması ön planda yer almaktadır. Ancak formlar içerisinden elde edilen bulgularda çocukların annelerinin %29,5’inin (23 anne) çalıştığı görülmektedir. Buna karşılık yalnız yedi çocuğa ev ziyareti gerçekleştirilememesinin nedeni annenin/ebeveynin çalışıyor olmasıdır. Annesi çalışıp da ev ziyareti gerçekleştirilen çocukların formlarına bakıldığında görüşmelerin anne ile gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır. Bu kapsamda bazı velilerin, ev ziyaretleri konusunda hassas davrandığı ve çalışma

şartlarında ziyarete uygun değişiklikler sağlayarak bu ziyarete imkân sağladığı ya da öğretmenlerin mesai kavramını önemsemeden annenin/ebeveynin evde olduğu zaman ev ziyaretini gerçekleştirmek için çaba sarf ettiği sonucuna ulaşılabilir. Ev ziyaretleri formu öğretmen bazlı değerlendirildiğinde C öğretmenin 17 kişilik sınıfından yedi çocuğun evine ev ziyareti gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu çocuklara ev ziyareti gerçekleştirilememesi nedenlerine bakıldığında ise bunların iki tanesi aile ile karşılıklı zaman ayarlanamaması, dört tanesi annesinin çalışıyor olması, bir tanesi ise çocuğun ailesi ile okul ortamında görüşülmüş olmasıdır. Bu verilere ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında öğretmenin ev ziyaretlerinin gerekliliğini ve amaçlarını özümsemediği yorumu yapılabilir. Çünkü çocuğun ailesi ile okul ortamında görüşülmüş olması ev ziyaretinin gerçekleştirilmemesi için geçerli bir neden olarak kabul edilmemelidir. Ev ziyaretleri sayesinde çocuğun yaşam alanı, aile içi ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutum ve davranışları öğretmen tarafından gözlemlenir ve değerlendirilir (Allen ve Tracy, 2004; Erkan vd., 2005). Bu gözlemler doğrultusunda da ev ziyaretlerinde, öğretmen-çocuk ve öğretmen-aile iletişimini desteklemek, evin öğrenme ortamı olarak nasıl kullanılabilmesi konusunda ya da çocuğun gelişimi ve eğitimi konusunda aileyi bilgilendirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2013). Belirtilen gözlemlere ve amaçlara okul ortamında gerçekleştirilen görüşme ile ulaşılamayacağı için, okul ortamında gerçekleştirilen görüşmenin ev ziyareti olarak değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir.

B öğretmeni ile D öğretmenin ev ziyareti gerçekleştirmediği çocuklara ilişkin nedenlerden biri çocuğun okula yeni kayıt olması ve ev ziyaretini gerçekleştirebilecek kadar gözlem şansının ve çocuğa ilişkin ön bilgisinin bulunmamasıdır. Bu durum ise öğretmenin amaca uygun ev ziyareti gerçekleştirmeye ilişkin çabası ile değerlendirilebilir. Çünkü ev ziyaretlerindeki en önemli noktalardan biri çocuğun okula uyum süreci sonrasında, öğretmenin çocuğu tanıdığına emin olmasının ardından velilerle gerçekleştirilecek ön görüşmelerden sonra yapılmasıdır (MEB, 2013). Bu bağlamda B ve D öğretmenlerinin okula yeni başlamış olan çocuklara ev ziyareti gerçekleştirilememesi nedenleri, ev ziyaretlerinin niteliği ve amaçları ile paralellik göstermektedir.

E öğretmenin gerçekleştiremediği dört ev ziyaretinin üçünde “ailenin uygun olmaması”, birinde ise “karşılıklı uygun zaman bulunamaması” neden olarak gösterilmiştir. F öğretmenin bulguları değerlendirildiğinde iki önemli nokta göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi ailenin ev ortamındaki uygun değişikliğin bekleniyor olmasıdır. Bu durum yorumlanacak olduğunda, uygun değişikliğin bekleniyor olmasının çocuğun şu anda bulunduğu şartların göz ardı edilmesine neden olacağı için doğru bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra diğer bir neden ise ailelerin çalışma durumudur. F öğretmeni yalnızca annenin değil babanın da çalışıyor olması nedeniyle ev ziyaretini gerçekleştirmediğini iletmiştir. Diğer öğretmenlerin formlarına bakıldığında yalnızca annenin çalışma durumuna vurgu yapılırken F öğretmeni hem annenin hem de babanın çalışıyor olması nedeniyle görüşmeyi gerçekleştirmediğine vurgu yapmaktadır. Bu durum ise öğretmenin babanın da bu ziyarette bulunması gerektiğine ilişkin olum-

lu düşüncesini yansıtmaktadır. Elde edilen bu veriler ve yapılan yorumlar neticesinde söylenebilir ki ev ziyaretlerinin gerçekleştirilmesinde hem ailenin hem de öğretmenlerin bireysel farklılıkları ön plana çıkmaktadır.

Ev ziyaretlerinin gerçekleştirilememesinde ortak noktanın “zaman” olduğu dikkati çekmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin ev ziyaretlerinde karşılaştıkları sorunları belirlemeyi amaçlayan bir araştırmada (Alınmaz, 2013), ziyaret edilecek ailede anne ve babanın çalışıyor olmasının öğretmenlerin ev ziyaretlerini gerçekleştirmesini zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız (2012) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlere “Ev ziyaretlerinin güçlükleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmen için zaman sıkıntısı, ebeveyn için zaman sıkıntısı, anne babanın çalışıyor olması cevapları verilmiştir. Dolayısıyla yapılan iki araştırmaya dair sonuçlar, bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

2. OBADER Ev Ziyareti Gözlem Formu ile X Anaokulu Ev Ziyareti Gözlem Formunun Karşılaştırılması

Ev ziyareti gözlem formlarına dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, temel alınan Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Programları ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Rehberi – OBADER” (MEB, 2013) içerisinde verilen Ev Ziyareti Gözlem Formu ile değerlendirmeye alınan X anaokulu ev ziyareti gözlem formlarının görsel olarak karşılaştırması yapılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

OBADER’in Ev Ziyareti Gözlem Formu içerisinde çocuğun adı soyadı, doğum tarihi, anne-baba adı, ziyareti gerçekleştiren kişiler başlıkları altında nicel veriler; ev ziyareti öncesi, süreç, gözlemler, aileye verilen öneriler ve değerlendirme başlıkları altında ise nitel verilere yer verilmiştir. Formun sonunda ise ziyareti gerçekleştiren kişilerin adı-soyadı görev ve imzalarının istendiği bir yer bulunmaktadır (MEB, 2013). Değerlendirmeye alınan X anaokulu ev ziyareti gözlem formlarına bakıldığında ise form içeriğindeki nicel bilgiler; çocuğun adı, soyadı, doğum tarihi ve yeri, anne-baba adı, ziyaret tarihi, ziyareti yapan kişi, anne-baba mesleği, kardeş sayısı, evde birlikte yaşayan kişiler, evin kime ait olduğu, evin fiziksel özellikleri başlıkları altında yer almaktadır. Aynı form içerisindeki nitel bilgilere bakılacak olduğunda; ziyaretin amacı, olumlu gözlemler, olumsuz gözlemler, aileye verilen öneriler, genel değerlendirme başlıkları bulunmaktadır. Her iki gözlem formunun içeriklerine yönelik bir karşılaştırma yapıldığında OBADER’de yer alan formda daha çok nitel verilerin ön plana alındığı, ev ziyareti öncesindeki sürecin de değerlendirmeye katıldığı, ev ziyareti sürecinin tamamına odaklanıldığı ve buna ilişkin detaylı veriler istendiği göze çarpmaktadır (MEB, 2013). Buna karşın X anaokulu ev ziyareti gözlem formlarında ise nicel verilerin genişletildiği ve öğretmen için önemli olduğu düşünülen farklı başlıkların form içerisine yerleştirildiği, ancak nitel veriler kısmına bakıldığında OBADER’in içeriğinde bulunan detaylara yer verilmediği, gözlemlerin bütüncül değerlendirmede gerek olan

genel gözlemlerden ziyade yalnızca olumlu ve olumsuz gözlemler olarak kategorize edildiği görülmektedir. Bu standartlaştırma nedeniyle formlar içeriğinde ziyaret öncesine ve sürecine ilişkin neredeyse hiç bilgi barındırmadığı, yapılan gözlemin ise yapılandırıldığı ve bu nedenle niteliğinin kısıtlandığı söylenebilir.

X anaokulu ev ziyareti gözlem formlarına ilişkin genel bir değerlendirme yapılabileceği; olumlu ve olumsuz gözlemlerin iki-üç kısa cümle ile aktarıldığı, öğretmenlerin detay vermektense genel olarak kaçındığı söylenebilir. İçerdiği bilgilerin niceliksel özellikleri açısından bir değerlendirme yapıldığında ise aralarında çok anlamlı bir fark gözlenemese de olumsuz gözlemlere olumlu gözlemlerden daha fazla yer verildiği söylenebilir. Bunun yanı sıra okul öncesi öğretmeni ev ziyaretini tek başına gerçekleştirmektedir. Ancak önerilen ve olması gereken sınıf öğretmenin yanı sıra bir öğretmen ya da yöneticinin daha ev ziyaretinde bulunmasıdır (MEB, 2013). Ancak değerlendirilen hiçbir formda sınıf öğretmeni dışında herhangi bir öğretmen ya da yöneticinin eşlik etmediğidir. Bu duruma ilişkin bir yoruma varıldığında ise başta öğretmenin güvenliği açısından olumsuz sonuçlara yol açabileceği, bunun yanı sıra çocuk ve aileye ilişkin öznel yargılara daha kolay varılmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

3. X Anaokulu Ev Ziyareti Gözlem Formlarının İçerik Değerlendirmesi

3.1. Olumlu ve Olumsuz Gözlemler: Öğretmenlerin gerçekleştirdikleri ev ziyaretlerine ilişkin doldurdıkları formlar değerlendirildiğinde nitel bilgilerin yer aldığı kısımda ilk olarak olumlu gözlemlere, ikincil olarak da olumsuz gözlemlere yer verilmiştir. Öğretmenlerin olumlu ya da olumsuz gözlem olarak değerlendirmeye aldıkları bulguların başında, çocuğun ev ortamının fiziksel koşulları gelmektedir. Bu fiziksel koşulların detayına inildiğinde; öğretmenlerin öncelikle çocuğun kendine ait bir odasının var olup olmadığına baktıkları, sonrasında yeterli oyuncak, eğitici materyal ve oyun alanına sahip olup olmadığına ve bunların çocuk açısından erişilebilirliğine dikkat ettikleri, son olarak ise ev ortamının temizlik ve düzenine ilişkin olumlu ya da olumsuz gözlemlerde buldukları görülmektedir: (A: "İ... N... 'in rahat ettiği bir ortamı var. Kendisine ait odası var ve kuralları düzeni İ... N... 'e ait daha çok. Eğitici materyalleri ve kitapları mevcut.", C: "Evin hemen hemen her bölümünde D... 'ye ait bir bölüm var. Kendi odası kullanışlı ve odası ferah. Birçok oyuncak, eğitici materyale sahip. Nitelikli kitap sayısı çok fazla değil." F: "Ev düzenli, kendine ait bir odası var." A: "B... 'nin çok fazla oyuncağı var. Kendi başına oyun kurup oynayabiliyor. Özellikle Barbie bebekleriyle oynuyor. Eğitici oyuncağa ilgisi olmadığı için bu tür oyuncak alınmamış.")

Bu vurguların bir kısmında oyuncakların özelliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Ancak oyuncaklara ilişkin eğitici, şiddet içeren/içermeyen, nitelikli, gelişime uygun gibi kullanılan sıfatların neye göre değerlendirildiği hakkında herhangi bir bilgi formların içeriğinde bulunamamıştır. Bu bilgiye istinaden kavramların, öğretmenlerin mesleki ve alan bilgisine ayrıca deneyimlerine dayalı olarak oluşturulduğu söylenebilir.

Zaman zaman da oyuncakların çocukların yaş ve gelişim seviyesine uygun olup olmadığına değinilmiştir.

Olumsuz özelliklerin detayına bakıldığında; çocuğun kendisine ait odasının hiç olmaması ve anne babalarıyla aynı odada kalıyor olması, odası olsa dahi diğer kardeşleri ile paylaşıyor olması, odaların çok küçük olması, oda içerisindeki eşyaların iç içe olması, oda içerisinde çocuğun oynayabileceği bir alanın olmaması ya çocuğa ait alanın niteliği gibi bulgular ev ziyaretlerinde gerçekleştirilen gözlemlerde olumsuz olarak not alınmıştır: (D: “*Oda küçük ve oyuncaklar çok iç içe ve gereğinden fazla.*” D: “*Odasında bulunan masa sadece süslerle dolu. Odası küçük ve de kalabalık.*” A: “*Çocuğa ait bir oda olmaması, ebeveyn ile aynı odayı paylaşması, ablanın aynı odayı paylaşmayı istememesi*” C: “*Kendisine ait bir odası yok. Abisiyle aynı odayı paylaşıyor. Oda küçük, iki kardeş için dar. Kitap sayısı az.*” F: “*Elinde telefonla karşıladı. Annesi elinden aldı, telefon için tutturdu. Kendisine ait odası yok, ablasıyla aynı odayı paylaşıyor. Ranza da uyuyor, 2. katında uyuması çocuk için uygun değil.*”)

Ev içerisinde çocuğa ait oyuncakların/oyun materyallerin değerlendirilmesinde beş farklı olumsuz özellik öğretmenler tarafından alınan notlar arasındadır. Bunlardan birincisi çocuğun hiç ya da yeteri kadar eğitici/gelişimi destekleyici oyuncaklarının/oyun materyalinin olmaması, ikincisi çocuğun yaşına ya da gelişimine uygun hikâye kitabının hiç ya da yeterince olmaması, üçüncüsü var olan oyuncaklarının çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olması yönündedir. Dördüncü olumsuz özellik, çocuğun olması gerekenden fazla oyuncakla sahip olması durumudur. Beşincisi ise yalnızca bir çocuğa ait gözlem notunda bulunan, çocuğun odasında televizyon olma durumudur: (E: “*Yeteri kadar eğitici oyuncak ve hikâye kitabı bulunmamaktadır.*” C: “*Eğitici oyuncak yeteri kadar bulunmamaktadır. Kılıç ve tabanca gibi şiddet içerikli oyuncaklar mevcut.*” A: “*Eğitici oyuncaklar, puzzle ve hikâye türü nitelikli materyal eksiği çok fazla.*” B: “*Birkaç tane yaşına uygun olmayan (market kitaplarından) masal kitapları var.*” A: “*E...’nin odasında TV var. Eve gelir gelmez televizyonun açıldığını fark ettim. Çalışma masası yok. Ekonomik şartlardan dolayı doğru-düzgün oyuncakçı, hikâye kitabı, eğitici oyuncakları mevcut değil. E...’nin konuşmasında problem olduğu için annesine bol bol sohbet edin, kitap okuyun ya da anlattırın şeklinde tavsiyelerde bulundum. Ancak bunlara vakti olmuyor şeklinde yanıt aldım. Çok fazla ilgilenildiğini düşünmüyorum.*” F: “*Oyuncak fazlalığı gözlemlendi.*”)

Çocukların eğitici/gelişimi destekleyici oyuncaklara/oyun materyallerine sahip olmama durumu genel olarak yine öznel değerlendirilmiş olsa da bir öğretmen bir çocuğa ait yaptığı olumsuz değerlendirmesinde oyuncaklarının tamamının yapılandırılmış oyuncaklar olduğundan, yaratıcılığının desteklenebileceği materyallere sahip olmayışından bahsetmiştir.

Fiziksel koşulların yanı sıra ev ortamındaki duygusal atmosfere ilişkin yapılan olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler de öğretmenlerin notlarının bir kısmında az da olsa yer almaktadır. Bazı öğretmenler bazı çocuklar için olumlu gözlemlerinde ev

ortamının huzurlu, neşeli, mutlu, gelişimini destekler nitelikte bir ortam olduğunun vurgusunu yapmıştır. Öğretmenlerin duygusal atmosfere ilişkin aldıkları notlardan elde edilen bulgunun derinlerine inildiğinde; çocukların anne-baba-kardeş ilişkilerinde yaşadıkları olumlu/olumsuz durumlara, anne-baba-kardeşin çocuğa karşı takındığı tutumlara, aile-çocuk arasındaki zaman zaman karşılıklı zaman zaman tek taraflı iletişim problemlerine, anne baba arasındaki sorunlara değinilmiştir. Olumsuz gözlemlerde değerlendirilen başlıklardan biri çocuğun davranış problemlerine ilişkindir. Bunların başında çocuğun teknolojik cihazları doğru olmayan bir biçimde kullanması gelmektedir. Bunun yanı sıra diğer önemli nokta çocuklarda yaşanan regresyona ya da zamanında gerekli olan alışkanlıklardan (emzik kullanma, anne babayla aynı yerde yatma vb.) vazgeçme zamanı geldiğinde vazgeçememeye ilişkindir. Çocuklarda gözlemlenen öfke kontrol problemleri, sağlıksız beslenme alışkanlıkları, sorumluluk ve kurallara uyma davranışları ile ilgili de olumsuz gözlemler yer almaktadır. Gözlem formları içeriğinde, 13 çocuk hakkında herhangi bir olumsuz gözlem notu yer almaktadır: **(B:** “E... R... ve aile üyeleri arasında sıcak bir iletişim var. Abisi ile paylaştığı odasında kendine ait bir alanı var ve düzenli. Oyuncakları ile oyunlar kuruyor, eşyalarının yerlerini biliyor ve tanıtıyor.” **F:** “Annenin R...’ye karşı biraz korumacı davrandığı gözlemleniyor.” **C:** “Annenin fazla müdahaleci ve korumacı bir tutumu var.” **D:** “Geceleri anne ile yattığı söylendi. Anne-çocuk arasında duygusal bir bağ söz konusu tek çocuk olmasından kaynaklanan, ebeveynin biraz daha ilgisinin fazla olduğu belirlendi.” **B:** “Anne-babanın yeterince ilgilendiğini düşünmüyorum. Z... gün içinde TV izleyerek ve resim yaparak vaktini geçiriyor. Ekonomik şartlardan dolayı yeterince oyuncak, yap-boz vb. yok. Aile zaman bulamadığı için Z...’ye akşamları kitap okuyamadığını dile getirdi. Ayrıca annesi Z...’nin sürekli aynı giysileri giyme konusunda takıntısı olduğunu, kirli sepetinden dahi alıp giydiğini belirtti.” **A:** “Anne ev ortamında fazla kuralcı, abla ile iletişim çok zayıf ve genelde tartışmalı bir ilişki, abla ve G... çok fazla tablet ile vakit geçirmektedir.” **B:** “Evide emzik kullandığı gözlemlendi. Eşyalarını toplama konusunda çok fazla sorumluluğu yok.”)

Çocuğun ev ziyaretine ilişkin hazırlanan raporun olumlu ya da olumsuz gözlemler kısımları arasındaki odak noktanın, evin fiziksel şartları olduğu göze çarpan en önemli ayrıntıdır. Öğretmenlerin gözlem notlarına bakıldığında sanki bir icra memuru edasıyla evdeki koşullara ve materyallere, materyallerin niceliksel ve niteliksel özelliklerine yoğunlaştığı görülmektedir. Öncelik olarak ziyaretin bağlamı fiziksel koşullar üzerine oturmuş, diğer faktörler detay bilgi şeklinde olumlu ve olumsuz gözlemler arasında yer bulmuştur. Evin fiziksel şartlarına ait ya da evdeki materyallerin özelliklerine ait yapılan olumsuz yorumlara bakıldığında genelinin, ailenin sosyoekonomik-kültürel yoksunluğundan kaynaklanabilecek olumsuz özellikler olduğu göze çarpmaktadır. Elbette ki bir ev ziyaretinde önemli olan faktörlerden biri de evin genelinin ve çocuk özelinin sahip olduğu fiziksel koşullardır. Ayrıca bu fiziksel koşulların niteliği ve çocuğa uygunluğu da fiziksel koşulların varlığı kadar önem taşımaktadır (MEB, 2013). Bu bağlamda öğretmenlerin vurgu yaptıkları noktalar, fiziksel koşullar ve bunların nitelikleri ev ziyaretlerinin olmazsa olmaz başlıklarıdır. Ancak değerlendirme kriterlerinin

öznel yargılarla oluşturulmasının amaca uygun olmayan sonuçlarla karşılaşılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Konuyu örneklendirmek gerekirse değerlendirmede bahsi geçen bir çocuk hakkında verilen “çocuğun fazla oyuncuğunun olduğu, kendi kendine oyun kurup oynayabildiği” bilgileri çok değerlidir. Ancak bu verinin arkasından gelen “çocuğun ilgisi olmadığı için kendisine eğitici oyuncakların alınmadığı” bilgisi, öğretmenin “eğitici” kavramına ilişkin kalıp yargısal fikirlere sahip olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Çünkü “eğitici nitelik” yalnızca piyasada bu başlıkla satılan belirli oyuncakların özelliği değildir. Bir oyuncuğun ya da oyun materyalinin çocuk için eğitici olma özelliği onun etiketiyle değil, çocuğun gelişime olan katkısı ile değerlendirilmelidir.

Bunun yanı sıra ev ziyaretindeki neler gözlenmelidir kısmına bakıldığında OBADER’de (MEB, 2013) evin koşullarının, evdeki eğitsel materyallerin çocuğa uygunluğu, beslenme ve sağlık şartlarının, temizlik ve hijyenin gözlenmesi gerektiği belirtilmiş ancak bu noktalara en son değinilmiştir. Onun öncesinde ev içerisindeki sosyal-duygusal ortam, aile üyeleri ile çocuk etkileşimi, problem durumlar ve çözüm yolları, kurallar ve sorumluluklar, çocuğun yapmaktan hoşlandıkları, evde gerçekleştirilen etkinlikler, yapılması gereken gözlemler olarak OBADER içeriğinde sunulmaktadır. Bu maddelerin hepsi ayrı ayrı, aynı önemi taşımaktadır. Bahsi geçen son maddeler, değerlendirilen formların içeriğinde doğrudan gözlemin amacı gibi olumlu ve olumsuz gözlemler başlığı altında çok fazla yer bulmakta, diğer noktaların ise yalnızca birkaç tanesi çocuklar için değerlendirilmekte, hatta bir kısmına ilişkin hiçbir gözlem notuna rastlanmamaktadır. Ev ziyaretlerinin amacına bakıldığında ise veli-çocuk gözlemi üzerine odaklanması, daha çok çocuğun gelişimsel olarak desteklenmesi, okula uyumunun sağlanması ve çocuğun gelişimi için çocuğun aile ortamında neler yapılması gerektiğine ilişkin fikir sahibi olup, aileleri bu konuda yönlendirmek ve önerilerde bulunmak üzerine olduğu görülmektedir. Bu amacın yanı sıra ev koşulları yetersiz olan çocukların ortamının zenginleştirilmesi de amaçlar arasında en sonda yer almaktadır (MEB, 2013). Bu bağlamda öğretmenlerin yaptıkları gözlemler değerlendirildiğinde, gerçekleştirmiş oldukları ev ziyaretlerinin olumlu ve kesinlikle çocuğa fayda sağlayıcı olduğu ancak zenginleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Erkan vd. (2015) tarafından yapılan araştırmada da, ev ziyaretlerinin niteliksel ve niceliksel boyutlardan geliştirilmesinin gerekliliği önerilmiştir. Değerlendirilen formların genel değerlendirmeler kısmına bakıldığında ise fiziksel şartları zorlu olan çocuklar için bir çözüm yolu bulmaya ilişkin bir öneri ya da yönlendirmeye rastlanmamıştır.

Çocukların gelişim alanları ile doğrudan ilişkili yapılan olumlu gözlemlerin çoğunluğu, çocuğun sosyal gelişimi üzerinedir. Çocuğun aile üyeleriyle olan iletişiminin kalitesine vurgu yapılmasının yanı sıra çocuğun özgüveninden ya da ev ortamı içerisinde çocuğa karşı takınılan duygusal tavırdan bahsedilmiştir. (**F:** *Anne ile iletişimde sıkıntı olmadığı gözlemlendi.*, **B:** *Umut ailede değer verilen bir çocuk, ne yaptığını bilen, özgüveni yüksek.* **C:** *Anne ile iletişiminin olumlu olduğu gözlemlendi. aile tarafından*

onaylanan, değer verilen bir çocuk.”). Ancak buna ilişkin yargılar çok az çocuğun olumlu gözlem sütununda yer almaktadır. Çocukların gelişimlerine ilişkin formlarında yer alan diğer olumlu gözlem ise bir çocuğun dil gelişimine yöneliktir. Bazı evlerde hiç televizyon bulunmaması, olumlu bir gözlem olarak değerlendirilen bulgular arasındadır. Bunların yanı sıra olumlu gözlemlere ilişkin değerlendirme kısmı zaman zaman amacı dışında kullanılıp bazen çocuktan bağımsız, öğretmenin öznel yargıları ile doldurulmuştur. Bir çocuğun değerlendirilmesinde ise öğretmen hiçbir şekilde olumlu bir durum olmadığı için yazacak bir şey bulamadığını ifade etmiştir. Ev sakinlerinin ve çocuğun ziyaret esnasında ev ziyaretini gerçekleştiren öğretmene karşı takındığı tutum da olumlu gözlemler içerisinde yer almaktadır.

Çocukların gelişim alanları ile doğrudan ilişkili olarak yapılan olumlu gözlemler değerlendirildiğinde çoğunun ev ziyaretlerinin amacına uygun olarak gerçekleştirildiği (aile üyeleri ile olan iletişimin kalitesine vurgu yapılanlar, çocuğun ev ortamı içerisindeki yerine değinilenler vb.) ancak, bir kısmında ise çocuğun doğrudan gelişimsel tanısına vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu durum ise ev ziyareti sürecine yönelik değil de çocuğa ilişkin genel fikrin ortaya koyulduğu bir yorum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların gelişimsel özelliklerine ilişkin bilgiler, ev ziyareti esnasında yapılan gelişim değerlendirmesiyle elde edilen bir sonuç değildir. Bu nedenle ev ziyareti sürecine odaklanılmadan, aileyi dışarıda bırakarak yapılan bu gelişimsel olumlu gözlemin ev ziyaretlerinin amaçlarına uygun olmadığı düşünülmektedir. Bu değerlendirmelere çocuğun gelişimi hakkında aileye bilgi verme amaçlı yer verildiği varsayıldığında ise aileye verilen öneriler kısmında bu olumlu gözlemlere yönelik destekleyici bulguya, ya da gerçekleştirilen ortak bir etkinliğe rastlanmamıştır.

3.2. Aileye Verilen Öneriler: Öğretmenlerin gerçekleştirdikleri ev ziyaretlerine ilişkin doldurdıkları formlar değerlendirildiğinde gözlemlere ilişkin notların ardından aileye verilen önerilerin yer aldığı sütun bulunmaktadır. Verilerin içeriğine ilişkin bir değerlendirme yapıldığında verilen önerilerdeki baskın örüntünün ayrıntıdan ve detaydan uzak genel önerilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir: (E: “Her şeyden önce anne ve babanın aralarındaki sorunu çocuğa yansıtılmaları gerektiği. Çözümü için yol bulmaları gerektiği önerildi.” B: “Kitap ve eğitici oyuncak konusunda yönlendirme yapılmıştır.” D: “Çocukla iletişimde daha yumuşak ve sevgi dolu olması gerektiği. Fazla olan oyuncakları kaldırıp, dönüşümlü kullanılması tavsiye edildi.” E: “Kendi kendine oyun kurması konusunda fırsat vermeleri gerektiği söylendi.” C: “Evde A... ile yapılabilecek etkinlikler ve nasıl vakit geçirdikleri konusunda konuşuldu. Doğru kitap seçimi konusunda konuşuldu.” A: “Kitap sevgisi ve doğru kitap seçimi ile ilgili bilgi verildi. Edinilebilecek materyaller konusunda konuşuldu. Tablet, TV kullanımının sınırlandırılması. K... kaliteli zaman geçirilmesi, oyuncakları toplama konusunda K...nin ev de desteklenmesi önerildi.)

Önerilerin çoğunluğunun gözlemlenen olumsuz durumlara paralel olarak verildiği görülse de zaman zaman olumsuz gözlemden bağımsız önerilere yer verildiği ya da tam tersi, öğretmenin olumsuz gözlemde yer vermediği bir olumsuzluğa yönelik

öneride bulunabildiği göze çarpmaktadır. (B: “Oyuncakların bir kısmının kaldırılması ve dönüşümlü kullanılması tavsiye edildi. Masanın amacına uygun hale dönüştürülmesi tavsiye edildi. Oda da kullanılmayan eşyaların çıkarılmasının iyi olacağı ve bilgisayarın odadan başka bir yere taşınması. Daha nitelikli hikâye kitapları alınarak okumaya özendirilmesi. Ablayla paylaştığı odada A... E...’in de kendisini ait hissedebileceği bir ortam oluşturulması. Şiddet içeren oyuncakların evde bulundurulmaması. Anne ile yatma konusunda davranış panosu önerildi.”)

Bunun yanı sıra ailelere verilen öneriler arasında zaman zaman ev ortamından ziyade okulda öğretmenin okul ortamında gözlemlediği olumsuzluklara ilişkin öneriler de yer almaktadır: (E: “Okulda çok fazla yemek yemediği için evde desteklenmesi istendi.” C: “Hasan, okulda sürekli ağladığı için bir uzman yardımı almaları önerildi.”)

Gözlenen olumsuz durumların genelinin fiziksel ortama yönelik olduğu göz önünde bulundurulduğunda aynı şekilde verilen önerilerin de yoğunluğu bu bağlam üzerine oturtulmuştur. Çocuğun yüksek yararının sağlanması adına odanın ya da oda içi fiziksel düzenlemelerin yapılması en çok rastlanan öneriler arasındadır. Çocuğun odasının anne babadan bağımsız hale getirilmesi, eğer çocuk odayı kardeşleri ile paylaşıyorsa çocuğa özel alanın kurulması öğretmenler tarafından ailelere verilen öneriler arasında yer almaktadır. Bunu dışında öğretmenler tarafından verilen önerilerde üstüne basılan bir diğer başlık ise kitap ya da oyuncak/oyun materyali seçimlerine ilişkindir. Öğretmenler zaman zaman seçime ilişkin rehberlik etmekte, zaman zaman ise bu seçimin önemine dikkat çekmektedir: (A: “Nitelikli oyuncaklar alınması gerektiği konusunda önerilerde bulunuldu.” D: “Nitelikli oyuncakların arttırılmasına yönelik öneriler verildi. Silah, görüntüsü hoş olmayan canavar türü oyuncakların alınmaması ve o tarz çizgi film izlettirilmemesine yönelik öneriler verildi.” F: “Kendisine ait bir odasının olmasının önemi ile ilgili önerilerde bulunuldu, fiziki koşulların çocuğun gelişimine uygun olması gerektiği konuşuldu. Kitap ve oyuncakları niteliksizdi, yaşam alanının arttırılması, nitelikli materyaller alınması önerildi.” C: “Kitapların öneminden bahsedildi.” D: “Çocuğun yatağının en yakın zamanda kendi odasına alınması gerektiği konusunda bilgilendirme yapıldı.” B: “Çocuk için mutlaka bir kitap merkezi oluşturulabileceği belirtildi.” F: “En yakın zamanda evlerinin çocukların gelişimi için bir oda olabileceği evle değiştirilmesi gerektiği konusunda bilgilendirme yapıldı.”)

Burada üzerinde durulması gereken nokta ise öğretmenlerin bu önerilerde bulunurken genel olarak çocuğun yaşına uygun kendi tabirleri ile “nitelikli seçim”e ilişkin verdikleri önerilerin kaliteden ziyade ekonomik süreci içine alan bir gereklilik doğurmasıdır. Öğretmenlerin ifadesine göre tercih edilen oyuncakların şiddet içermeyen, nitelikli oyuncaklar olması, kitapların ise yaşına uygun olması gibi özellikler taşıması önerilmektedir. Ancak öğretmenlerin önerileri arasında evdeki herhangi bir atık materyalin, günlük olarak ev içerisinde sıklıkla kullanılan materyallerin çocuğun gelişimini destekleme, çocukla kaliteli vakit geçirme adına nasıl kullanılması gerektiğine ilişkin bilgi içermiyor olması ya da seçilen kitabın içeriğinin öneminin yanında çocuğa

kitap okuma alışkanlığı kazandırılması adına nasıl bir yol izlenmesi ya da bir çocuk kitabının nasıl okunması gerektiğine ilişkin detayları içermemektedir.

Bunun yanı sıra öğretmenler tarafından verilen önerilerin içerisinde akılcı teknoloji kullanımına ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Bu durum genel olarak öğretmen tarafından ev ziyareti içerisinde gözlenirse önerilere yansımakta, buna ilişkin olumsuz bir gözlem bulunmadığında ailenin bu konuya ilişkin bilgilendirildiğine yönelik bir bulgu veriler içerisinde yer almamaktadır. Bunun yanı sıra önerilerin bu konuya ilişkin de detaydan uzak ve yüzeysel olarak formlara yansıtıldığı görülmektedir. Öneriler içeriğinde bu yaş grubu çocuklar için teknoloji kullanımının süresinin ne kadar olması gerektiğine ve hangi içeriklerin çocuklar için uygun olduğuna ilişkin bir bilgi yer almamaktadır. Uygun olmayan içeriklere ilişkin kısa bilgilendirmeler az da olsa öneriler içerisinde yer almaktadır.

Öğretmenler çocukların sorumluluk alma becerilerine ilişkin de ailelere öneriler sunmaktadır. Özellikle özbakım becerilerine ilişkin bir olumsuzluk görmeleri durumunda ya da ailenin koruyucu/aşırı koruyucu tutum sergiliyor olmalarını gözlemlemeleri durumunda bu tarz önerilere yer verildiği görülmektedir: (D: “Kendi kendine oyun kurması konusunda fırsat vermeleri gerektiği söylendi.” A: “R...’nin duygusal ve hassas bir çocuk olduğu annesi tarafından dile getirildi. Kendini korumayı öğrenmesinin (doğru yollarla) öneminden bahsedildi. Karşılaştığı sorunlara çözüm yolu bulabilmesinin, denemesinin özgüven gelişimi açısından da önemli olduğundan bahsedildi. Bu konuda ailenin R...’ye fırsat vermesinin önemli olduğu söylendi.”)

Diğer önerilere bakıldığında ise aile çocuk ilişkileri ve çocukta gözlemlenen davranış problemi özelinde, az da olsa çocuğun gelişiminin nasıl destekleneceği yönünde evde gerçekleştirilebilecek etkinliklere ilişkin öneriler yer aldığı görülmektedir. İletişimle ilgili olan öneriler hem anne/baba-çocuk arasında hem de çocuk-kardeş arasındaki ilişkiler bağlamında ayrı ayrı yoğunlaşmaktadır. Burada da yine odak nokta öğretmenin olumsuz gözlemi bağlamındadır. Bunların yanı sıra ebeveyn tutumlarına ilişkin yer alan öneriler de yer almaktadır: (C: “Anne-baba olarak tutarlı ve kararlı olması önerildi.” B: “Emzik konusunda çocukla konuşulup, bırakmasının sağlanması. Küçük sorumluluklar verilip, yerine getirmesinin sağlanması. Tablet, bilgisayar kullanımının sınırlandırılması.” A: “Çocukla inatlaşmadan, problemlere uygun çözüm yollarının gösterilmesi gerektiği belirtildi. Küçük sorumluluklar verilmesi, tablet ve telefon kullanımının sınırlandırılarak, onun yerine aktif etkinlikler (boyama, puzzle, oyun hamuru) yapılması gerektiği söylendi.” D: “Kardeşlerin sorunlarını çok yönlü olmadığı sürece kendilerinin çözmelerine fırsat tanınması gerektiği söylendi. Birlikte eğlenceli vakit geçirebilecekleri oyunlar ya da etkinlikler planlanmasının yararlı olacağı belirtildi.”)

Öğretmenlerin önerilerine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında bu önerilerin kapsamının genel olarak var olan sistemin/olanakların değiştirilmesi/yenilenmesi yönünde olduğu görülmektedir. Var olan imkânların doğru şekilde planlanmasıyla

çocuğa uygun hale nasıl getirilebileceğine ilişkin önerilere ise çok az rastlanmaktadır. Bu nedenle bu önerilerin uygulanabilirliği konusunda soru işaretleri oluşmaktadır. Diğer bir durum ise uygun olmayan, çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek ya da çocuğun yüksek yararının korunmasını engelleyebilecek önerilerin ailelere verilmesidir. Bu bağlamda bahsedilen öneriler genel olarak ailenin çocuğa karşı tutumuna ilişkindir. Herhangi bir davranış problemi ile karşı karşıya kalan öğretmen bu davranış problemine ilişkin ailenin nasıl bir tutum sergilemesi hakkında aileyi olması gerektiğinden daha farklı yönlendirebilmektedir. Bu durumun da çocuk için olumlu bir etki yaratmayacağı düşünülmektedir: (C: “Çocuğun karşısında dik durulması gerektiği, hayır kelimesinin çocuğa aşılınması gerektiği söylendi.” F: “M...’nin bağımsızlaşabilmesi için farkı ortamlarda yalnız bırakılması gerektiği anneye olan bağımlılığın azaltılması gerektiği vurgulandı.”)

3.3. Genel Değerlendirmeler: Öğretmenlerin ev ziyaretlerine ilişkin doldurdukları formlar değerlendirildiğinde, ailelere verilen önerilerin ardından genel değerlendirmelere ilişkin bulgular yer almaktadır. Genel değerlendirmelere ilişkin verilerde bakıldığında çoğunluğunun “fazla” genel, içeriğinde değerlendirmeye ilişkin bir yorum barındırmayan ve sürecin olumlu geçtiğini ifade eden kısa cümlelerle aktarıldığı görülmektedir: (C: “Genel anlamda olumlu geçen bir ev ziyareti görüşmesi olmuştur.” “Sağlıklı ve bol iletişimli güzel bir ev ziyareti gerçekleşti.” B: “Genel anlamda olumlu bir aile görüşmesi gerçekleştirildi.” F: “Verimli bir ziyaret oldu.” A: “Olumlu ve verimli bir aile görüşmesi oldu.”)

Bu vurgu yorumların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu örüntünün yanı sıra detay verilmiş olan veriler incelendiğinde, bunların da odak noktalarının birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Değerlendirmelerin bir kısmı öğretmenin ev ziyareti içerisindeki duygusal sürecine odaklanırken bir kısmı çocuğa ilişkin betimlemeleri içermektedir: (B: G... bazen sınıfta bebek gibi konuşabiliyor. Uyarıldığında, kendini daha düzgün ifade ediyor. Bunun nedeni, kendisine gösterilen yakın ilgi ve evin küçüğü olmasından kaynaklanabilir. G... diğer çocuklara nazaran merhamet duygusu daha gelişmiş ve daha sıcakkanlı bir çocuk.” F: “Efe, çok paylaşımcı değil. Bu konuda da desteklenmesi, telkinlerde bulunulması istendi. Dil gelişimine yönelik etkinliklerle bu alanın daha da desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum tabii aile ile işbirliği sağlanarak.” D: “Zeynep girişken, uyumlu, sosyal becerileri yüksek bir çocuk. Ancak temizliğine ve düzenine pek özen gösterdiği söylenemez.”)

Öğretmenin ev ziyaretindeki duygusal sürecine odaklanan verilerde öğretmenin ev ziyareti boyunca ne hissettiği, ailenin ve çocuğun öğretmene olan tavır ve davranışlarını içerirken; çocuk odaklı olan değerlendirmelerde çocuğun duygusal sürecinden bahsedilmekte bunun yanı sıra zaman zaman ev ziyareti sürecinde çocuğun davranışlarına ilişkin gözlemlere yer verilmekte, çocuğun okul-ev süreçlerine ilişkin karşılaştırmalar yapılmaktadır. Bunlara ek olarak çocuk odaklı yorumlarda çocuğun genel duygu ve davranış örüntüleri, ya da ev ziyareti esnasında ne hissettiğine ilişkin elde edilen gözlemlere yer verildiği görülmektedir: (A: “Oldukça sıcak ve samimi, ailenin ve

benim mutlu geçirdiğim bir ev ziyareti oldu.” C: “Aile tarafından sıcak ve samimi karşılanarak güzel bir ziyaret gerçekleşti. Aile içerisindeki geçimsizlikler ve öğrencimin bulunduğu ortam duygusal anlamda oldukça üzdü.” F: “Verimli bir görüşme oldu. M... M... çok mutluydu. Ev ortamını tanıtmaktan çok keyif aldığı belli oluyordu. Özellikle ablası ile vakit geçirmekten mutlu olduğunu söyledi.” D: “Aile güler yüzlü karşıladı. Genel olarak olumlu bir ev ziyareti oldu. Herhangi bir sorun yaşanmadı.” B: “B... sessiz, sakin ve çok çekingen bir çocuk. Okula gelmek istemiyor, devamsızlık yapıyor. Okula geldiğinde etkinliklere katılıyor, mutlu olduğunu gözlemliyorum. Ancak okula gelene kadar ailesine sorun çıkartıyormuş. Bunun da uyku probleminden kaynaklandığını düşünüyorum.” F: “E... sakin, duygusal, uyumlu ve sözel becerileri kuvvetli bir çocuk.”)

Aile odaklı değerlendirmeler, aile ve çocuğa birlikte odaklanan değerlendirmeler de ara ara genel değerlendirmeler başlığı altında yer almaktadır. Aile odaklı değerlendirmelerin içeriğine bakıldığında genel olarak, ailenin çocuğa ilişkin sorumluluk alma becerilerinden ailenin çocuğa karşı takındıkları tutum ve davranıştan ya da nadir olarak ailenin duygusal sürecinden bahsedildiği görülmektedir. (A: *Oldukça sıcak ve samimi, ailenin ve benim mutlu geçirdiğim bir ev ziyareti oldu. Annenin süreç içerisinde desteğe ihtiyacı var.* A: *Verimli bir ziyaret oldu. Anne ile konuşulan konularda annenin çok duyarlı olduğu ve uygulamalara hazır olduğu gözlemlendi.* F: *Olumlu bir görüşme oldu. Anne çok güler yüzlü ve iletişime açık.* C: *Anne ve baba farklı karakterlerde olduğu için Zeynep'e karşı tutarsız bir tutum uygulanmaktadır.* C: *Genel olarak çocuğun ev ortamı olumluydu ancak çocuğun önünde abisi ve ablası olduğu için çocuğun her istediği önüne gelmekte. Çocuğun kendin işini kendi yapması konusunda yardımcı olunmaması gerektiği vurgulandı.*)

Bunların yanı sıra okul ve ev ziyareti sürecinin bütüncül değerlendirildiği, fiziksel mekâna ilişkin yorumların bulunduğu, değerlendirmeden ziyade öneri içeren değerlendirmeler de içerikte yer almaktadır. Ev ziyaretlerinin amacına bakıldığında değerlendirme kısmında yer alması gereken nokta, ev ziyaretinin öğretmen, aile ve çocuk açısından amacına ulaşır ulaşmadığına ilişkin olmasıdır (MEB, 2013). Çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan verilerin içeriğinde ise genel değerlendirmeler kısmında ziyaretin amacına ilişkin herhangi bir vurguya yer verilmemiştir. Bunun yanı sıra örtük olarak da bu amaca yönelik değerlendirme yapılan verilerin sayıları çok az ve yalnızca tek yönlüdür. Değerlendirmelere ilişkin genel bir yoruma varılacak olduğunda çoğunluğunun değerlendirmenin içeriğinde olması gerekenleri içermediği, öğretmenlerin öznel yorumlarını değerlendirmelere yansıttığı, genel olarak gözlemlerini kendilerince tartıştıkları ya da öneriler kısmında bahsetmedikleri farklı önerilere yer verildiği, olumlu ya da olumsuz gözlemlerin tartışıldığı bir kısım olarak öne çıkmaktadır. Oysaki ev ziyaretine ilişkin değerlendirmelerde ev ziyaretlerinin amaçları bağlamında bir değerlendirme yapılmalı, bu amaçlar öğretmen, aile ve çocuk açısından farklılaştırılarak ve ihtiyaç duyulan başlıklar altında yapılandırılmalıdır. Değerlendirmelerde amaçlara ulaşılamama nedenleri ayrıntıları ile açıklanmalı ve amaca ulaşılması için bir sonraki ev ziyaretinin nasıl konumlandırılması gerektiğine vurgu yapılmalıdır.

Belirtilen başlıklar dışından OBADER’de yer alan ev ziyaretlerinde neler yapılması gerektiğine ilişkin başlıklardan bir tanesi de ev ziyareti içerisinde aile ve çocuklar birlikte gerçekleştirilecek olan etkinliktir. İçerikte çocuğun ya da ebeveynin ihtiyaçları doğrultusunda bir etkinliğin önceden planlanabileceği ve ev ziyareti sürecinde gerçekleştirilebileceğinden bahsedilmiştir. Hatta örnek etkinlikler öğretmenlere sunulmuştur. Bu etkinliğin gerçekleştirilmesi hem öğretmenin anne-baba-çocuk iletişimini gözlemleyebilmesi için hem de öğretmenin aileye model olması için önem taşımaktadır (MEB, 2013). Ancak değerlendirilen formların hiç birinin içeriğinde gerçekleştirilen herhangi bir etkinlikten ya da etkinliğin gerçekleştirilememe nedeninden bahsedilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara bakıldığında; öncelikle ev ziyaretlerinin olması gereken şekilde ve sıklıkta gerçekleştirilmediği görülmektedir. Gerçekleştirilen ev ziyaretlerinde ise öğretmenlerin öznel yargılarının ön planda olduğu, değerlendirilen formlar ile OBADER tarafından belirtilen içeriğin farklılaştığı, gözlemlerin genel olarak yapılandırıldığı, öğretmenlerin ev ziyaretinde nitelikten çok niceliksel bulgu ve verilere önem verdiği belirlenmiştir. Ayrıca ev ziyaretinin olumlu-olumsuz gözlemler, aileye öneriler ve genel değerlendirmeler boyutlarında da öznel ve niceliksel özellikler bağlamında şekillendiği, ev ziyareti genelinde evin ve çocuğun sahip olduğu fiziksel koşullara odaklanıldığı, ailelere verilen önerilerin zaman zaman ev ziyaretinin amaçlarından uzak zaman zaman ise yapılan gözlemlerden uzak olduğu ve aileye yönelik etkinlik önerilerinin sunulmadığı, değerlendirmelerin ev ziyaretinin odağından genel olarak uzak olduğu ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Ev ziyaretlerinde öğretmenlerin kişisel farklılıkları, süreci çocuk lehinde ya da aleyhinde değiştirmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, okul öncesi eğitim kurumlarında ev ziyaretlerinin olması gereken şekilde gerçekleştirilmesi için öğretmenlere; çocukların gelişimlerinin desteklenmesi konusunda ailelere bilgiler ve etkinlik önerileri sunmaları, aile-okul ekseninde bütüncül bir değerlendirme yaparak aileye geri bildirim vermeleri önerilebilir.

Teşekkür

Çalışmamıza verdiği destekten dolayı erken çocukluk eğitimcisi Neşe TAŞTEPE’ye teşekkür ederiz.

Kaynakça

- ALINMAZ, İlker (2013). **Okul Öncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Ev Ziyaretlerinde Karşılaştıkları Sorunlar**, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- ALLEN, Susan F; TRACY, Elizabeth M (2004). "Revitalizing the Role of Home Visiting by School Social Workers", **Children & Schools**, 26(4), 197-208.
- ÇAMLİBEL ÇAKMAK, Özlem (2010). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımı", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(20), 1-17.
- ERKAN, Semra; TARMAN, İlknur; ÖMRÜUZUN, Işıl; KOŞAN, Yekta; KURU, Nilüfer; KAYMAK, Sabiha (2015). "Okul Öncesi Eğitimde Ev Ziyaretlerine İlişkin Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerinin Belirlenmesi", **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 35(2), 307-332.
- KANDIR, Adalet; ÖZBEY, Saide; İNAL, Gözde (2010). **Okul Öncesi Eğitimde Program (1): Kuramsal Temeller**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- LINCOLN, Yvonna S; GUBA, Egon G (1985). **Naturalistic Inquiry**, SAGE Publications, Newbury Park, CA.
- MEB (2013). **Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş Aile Rehberi –OBADER**, Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MERRIAM, Sharan B (2013). **Nitel Araştırma Türleri** (Çev. F. Koçak Canbaz, M. Öz), **Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama için Bir Rehber** içinde (Çev. Ed. S. Turan), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- MEYER, James A; MANN, Mary Beth (2006). "Teachers' Perceptions of the Benefits of Home Visits for Early Elementary Children", **Early Childhood Education Journal**, 34(1), 93-97.
- ÖNCÜL, Fulya (2011). **Öğretmenlerin Yapmış Olduğu Ev Ziyaretlerinin Aile Üzerindeki Etkisi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- TEMEL, Z. Fulya; AKSOY, Ayşe B; KURTULMUŞ, Z (2013). **Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları**, (Ed. Z. F. Temel) **Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları** içinde, Anı Yayıncılık, Ankara.
- WASIK, Barbara Hanna; BRYANT, Donna M (2001). **Home Visiting: Procedures for Helping Families** (2nd Ed.), SAGE Publications, Newbury Park, CA.
- YILDIZ, Seçil (2012). **Okul Öncesi Eğitim Programında Yer Alan Ev Ziyaretlerinin İşlevselliğinin Öğretmen Görüşlerine göre Değerlendirilmesi (Nevşehir İli Örneği)**, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri.